

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Закарпатський державний університет

ПРОБЛЕМИ РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Збірник наукових праць

Ужгород
Поліграфцентр «Ліра»
2012

ББК 81.43
УДК 811.11
П 78

Проблеми романо - германської філології: Збірник наукових праць.-
Ужгород: ЗакДУ, 2012. – 112 с.

Збірник складають наукові праці дослідників України. На фактичному матеріалі розглядаються різні аспекти романо - германського мовознавства та літературознавства, пов'язані з вивченням лексикології, ономазіології, ономастики, синтаксису, лінгвістики тексту, стилістичного синтаксису і перекладознавства, літературної критики.

Для науковців-філологів, викладачів вищих навчальних закладів, аспірантів, усіх, хто цікавиться питаннями романо-германської філології.

Редакційна колегія:

Полюжин М.М., доктор філологічних наук, професор –
відповідальний редактор

Врабель Т.Т., кандидат філологічних наук, доцент

Томенчук М.В., кандидат філологічних наук, доцент

Андрусь А.Ф., кандидат філологічних наук, доцент

Мотрук В.П., доцент

*Рекомендовано до друку
Науково-методичною радою
Закарпатського державного університету
(Протокол №2 від 12.12.2012р.)*

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого
засобу масової інформації КВ №16257-4729Р,
видане Міністерством юстиції України 20.01.2010р.

© ЗакДУ, 2012
© Поліграфцентр «Ліра», 2012

Зміст

Полюжин М.М.

Основоположні поняття лінгвоконцептології
у сфері взаємозв'язку мови й культури 5

Ваврінчик Р.Я.

Сучасне застосування традиційних методів
лінгвістичного дослідження мовленнєвих явищ 18

Врабель Т.Т.

Відображення мовленнєвих стереотипів
у прагматичній парадигмі мови 27

Григор'єва О.М.

The Importance of Cross Cultural
Communication in International Business 32

Запухляк І.М.

Культурний компонент
фразеологізмів у сучасній англійській мові 43

Ицук Т.Т.

Вивчення пізнавальної функції мови та перекладацьких
проблем пов'язаних з ментальною діяльністю людини.
Застосування НЛП у вивченні іноземних мов. 50

Качмар О.Ю.

Реалізація ціннісного складника
у структурі лінгвокультурного концепту MANAGEMENT 61

Кирчович Л.Я, Томенчук М.В.

Основні способи перекладу багатокомпонентних
термінів кредитно-фінансової сфери 71

Врабель Т.Т.
Закарпатський державний університет

Відображення мовленнєвих стереотипів у прагматичній парадигмі мови

Стаття присвячена аналізу стереотипів мовленнєвої поведінки у прагматичній парадигмі англійської та української мов. Розглядаються відмінності прагматичної парадигми від морфологічної, синтаксичної та словотворчої. Автор доходить висновку, що несумісність прагматичних парадигм у різних мовах, як і реалізація певних прагматичних смислів на різних мовних рівнях призводить до несумісності стереотипів мовленнєвої поведінки, що може стати на заваді успішної міжкультурної комунікації.

Ключові слова: парадигма, прагматична парадигма, мовленнєвий стереотип, міжкультурна комунікація.

Статья посвящена анализу стереотипов речевого поведения в прагматической парадигме английского и украинского языков. Рассматриваются различия прагматической парадигмы от морфологической, синтаксической и словообразовательной. Автор приходит к выводу, что несовпадение прагматических парадигм в разных языках, как и реализация определенных прагматических смыслов на разных языковых уровнях приводит к несоответствию стереотипов речевого поведения и может препятствовать успеху межкультурной коммуникации.

Ключевые слова: парадигма, прагматическая парадигма, речевой стереотип, межкультурная коммуникация.

The article is devoted to the analysis of speech behaviour stereotypes in the pragmatic paradigm of the English and Ukrainian languages. Differences between the pragmatic, morphological, syntactic, and word-building paradigms are elucidated. The author comes to the conclusion that the differences in the pragmatic paradigms of various languages, as well as of some pragmatic connotations on different language levels leads to the non-correspondence of speech behaviour stereotypes, thus causing failures in cross-cultural communication.

Key words: *paradigm, pragmatic paradigm, speech stereotype, cross-cultural communication.*

Поняття парадигми у мовознавстві часто вживається стосовно того мовного рівня, до якого належить аналізований клас одиниць, наприклад, морфологічна, синтаксична, словотворча парадигми. Разом з тим, розвиток сучасної лінгвістики, яка приділяє багато уваги людському фактору, міжособистісним відносинам, які відображаються у мовних формах, дозволяє, на нашу думку, вживати цей термін не лише стосовно вказаних вище мовних рівнів, але й у ширшому значенні, а саме у сфері прагматики.

Спираючись на надане О.С. Кубряковою визначення парадигми, як «класу лінгвістичних одиниць, які протиставлені один одному і, водночас, об'єднані наявністю у них спільної ознаки або які викликають однакові асоціації» [1, с. 336], ми вважаємо можливим ввести поняття прагматичної парадигми, яка об'єднує семантично співвідносні мовні одиниці, які, однак, відрізняються, як мінімум, одним відтінком конотативного значення, що відображає ставлення мовця до співрозмовника або до предмету розмови і зафіксоване у цьому мовному знаку. Очевидно, що у певному значенні прагматична парадигма перетинається з поняттям синтаксичної парадигми, зокрема з її тлумаченням у працях Н.Ю. Шведової, Г.А. Золотової та інших мовознавців. Проте, на відміну від синтаксичної парадигми, яка будується на базі інваріанта певної вихідної структури і містить її різні граматичні й структурно-семантичні модифікації (наприклад, модальні, фазисні та ін.), прагматична парадигма становить систему мовних форм, об'єднаних, у першу чергу, їхньою функціональною еквівалентністю, що не передбачає то-

тожності їхнього семантичного й стилістичного змісту. До того ж, саме смислові нюанси, які характеризують кожен з таких мовних форм, є підставою для включення її у прагматичну парадигму.

З іншими типами парадигм прагматичну зближує те, що вона є продуктом історичного розвитку мови і тому має чітко виражену ідіоетнічну специфіку, яка відрізняє її від аналогічної прагматичної парадигми іншої мови. Але і в цьому пункті помітна її відмінність від парадигм інших типів: якщо морфологічна, синтаксична, словотворча парадигми є результатом внутрішньомовного розвитку, який обумовлений дією внутрішніх законів мовної системи (наприклад, парадигма відмінків та ін.), то прагматична парадигма формується переважно під впливом екстралінгвальних факторів, тих соціальних, історичних і навіть економічних умов, які визначають розвиток цієї мовної спільноти як соціуму. Саме цьому прагматична парадигма є більш динамічною системою, ніж зазначені вище граматичні парадигми, оскільки вона має за мету помічати найменші зміни в соціальній сфері, у характері міжособистісних відносин та реагувати на ці зміни появою нових мовних форм, які точніше відповідають найбільш актуальним проблемам людської комунікації. Ця сама обумовленість прагматичної парадигми екстралінгвальними факторами є причиною того, що на її формування здійснює потужний вплив соціальна стратифікація суспільства, а також такі оцінні категорії як повага, ввічливість, рефлексія та ін.

У мовному плані прагматичну парадигму відрізняє від граматичної те, що в її систему можуть входити не лише вербальні, але й невербальні компоненти, не тільки прямі, але й непрямі способи вираження певного значення. До того ж, у кожній мові функціональні можливості кожного з названих засобів специфічні, оскільки вони відображають ті мовленнєві стереотипи, які сформувалися у конкретній мові під впливом цілої низки факторів.

Прикладами ідіоетнічної своєрідності прагматичної парадигми є добре відомі факти, пов'язані з різними способами вираження привітання, вдячності, вибачення, прохання та ін. у різних мовах. Урахування цих відмінностей надзвичайно важливе саме під час міжкультурної комунікації, оскільки перенесення досвіду рідної мови на іноземну може призвести до небажаної реакції спів-

розмовника. Це може бути викликане не лише невірним тлумаченням семантичного змісту мовної одиниці. Неадекватний вибір компонента з прагматичної парадигми найчастіше відображається на іміджі мовця, на тому як його сприймають інші.

Розглянемо це на прикладі експліцитних способів вираження прохання в англійській та українській мовах. Незважаючи на їхню спільність як індоєвропейських мов, у сфері прагматики відмінності між англійською та українською мовами значні і пов'язані, насамперед, з тим, що під впливом соціальних умов у цих суспільствах сформувалися відмінні стереотипи поведінки. На цьому етапі розвитку англійське суспільство є ієрархічно більш організованою структурою, ніж українське. Чіткіша диференціація статусних відносин в англійському соціумі відображається у різноманітності тих синтаксичних структур, які можуть використовуватися для вираження прохання. Поряд з традиційним імперативом як категоріальної форми вираження спонукання взагалі, набувають поширення форми, які допомагають створенню позитивного іміджу мовця, а з іншого боку підкреслюють поважне ставлення до співрозмовника, наприклад: *Can you / Could you / Will you / Would you / Would you be so kind as to help me.*

В.І. Карасик виділяє у позиції мовця такі моменти: емоційно-вольовий самоконтроль, рефлексію та вектор самоповаги [1, с. 80]. Легко помітити, що у наведених формах певною мірою відображені всі три факти, що сприяє створенню сприятливої атмосфери у комунікації, оскільки піклуючись про власне обличчя, мовець водночас не забуває про, можливо, головний постулат цивілізованого спілкування – надавати слухачу свободу дій, зберегти його репутацію.

Популярність наведених вище форм пояснюється двома моментами. Ці форми уможливають тонко варіювати прагматичні відтінки залежно від ставлення мовця до співрозмовника. А це, у свою чергу, можливо завдяки тому, що в них, на відміну від імператива, модус відокремлено від диктума. Змінюючи модус як головну з прагматичної точки зору частину речення, мовець не змінює денотативну ситуацію, а лише її прагматичне оформлення. Тим фактором, який стимулює цю прагматичну варіативність мов-

них форм і змушує мовця застосовувати її, є співрозмовник, адресат конкретного висловлювання. Такий «індивідуальний підхід», який не може не бути поміченим слухачем, сприяє створенню довірливої атмосфери і є ознакою неконфліктного, тобто кооперативного типу діалогу.

Інша ситуація з імперативом, який домінує в українському мовленні. Його головна особливість полягає в тому, що він існує у мовній системі насамперед ля того, щоб мовець виразив свою волю (Допоможи! = Я хочу, щоб ти мені допоміг!). Друга особливість цієї форми – орієнтованість на адресата – практично не залишає місця для відображення особистості цього адресата (варіативність форм в українській мові: Допоможи! – Допоможіть! Help! не допомагає). Те, що при цьому українська мова дозволяє компенсувати безособовість імперативних форм інтонацією, в міжкультурній комунікації виявляється нерелевантним, оскільки в мові співрозмовника-іноземця аналогічні фонетичні модуляції можуть виявитись не маркованими. Більше того, вони можуть оцінюватись іноземцем негативно, оскільки в різних мовах прагматичні можливості фонетичного рівня дуже специфічні і недостатньо досліджені.

Таким чином, несумісність прагматичних парадигм у різних мовах, як і реалізація певних прагматичних смислів на різних мовних рівнях (наприклад, на фонетичному – в одній мові і на лексико-граматичному – в іншій), як наслідок призводить до несумісності стереотипів мовленнєвої поведінки, що може стати на заваді успішної міжкультурної комунікації.

Список використаної літератури

1. БЭС Языкознание. – М.: Большая Российская энциклопедия, 1998. – 685с.
2. Карасик В.И. Язык социального статуса. – М.: ИТДГК «Гнозис», 2002. – 333с.

Наукове видання

Проблеми романо-германської філології

Збірник наукових праць

Комп'ютерний набір і коректура авторська

Тираж 100 примірників

Адреса редакції: Україна, Ужгород, вул. Заньковецької, 89-А
Тел.: (03122)66-20-51, тел./факс(03112)61-25-35
Закарпатський державний університет

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 3340 від 16.12.2008 р.